

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 15 (2008)

Δημήτρης Ο. Θοιβιδόπουλος

Ιωάννα Πετροπούλου

doi: [10.12681/deltiokms.273](https://doi.org/10.12681/deltiokms.273)

Copyright © 2015, Ιωάννα Πετροπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Πετροπούλου Ι. (2008). Δημήτρης Ο. Θοιβιδόπουλος. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 15, 467–471.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.273>

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ο. ΘΟΙΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Δημήτρης Ο. Θοιβιδόπουλος καλλιέργησε τὰ γράμματα καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ παιδεία διαδίδοντάς τα μὲ νεωτερικὸ πνεῦμα. Βρέθηκε στὸ περιβάλλον τῶν φίλων τοῦ Ὀκτάβιου καὶ τῆς Μέλπως Μερλιέ, ὅταν ἡ διάδοσις τοῦ γαλλικοῦ πολιτισμοῦ ἐδραιωνόταν μέσα ἀπὸ τὴν ὀργανωμένη ἐκμάθησι τῆς γλώσσας μὲ τὰ κατὰ τόπους φυτώρια πού ἰδρύθηκαν σὲ πανελλαδικὴ κλίμακα ἀπὸ τὸ τότε κραταιὸ Γαλλικὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ τὸν ἄξιο Διευθυντὴ του Ὀκτάβιο Μερλιέ. Πολλὰ χρόνια μετὰ, ὁ Θοιβιδόπουλος ἀναπολεῖ: «Πολύτιμες ἐποχές, πρόσωπα σημαντικὰ πού ἐθρεψαν κοινωνικὰ καὶ διανοητικὰ τοὺς διψασμένους γιὰ ἀνασυγκρότησι μιᾶς πλουσιότερης ἑλληνικῆς συνειδήσεως».

Ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖο ἐδῶ μνημονεύουμε, δὲν ἀναμίχθηκε στὰ κοινὰ μὲ τρόπο ἥχηρό. Ἐδρασε ἐκτὸς θεσμῶν καὶ ἐπηρέασε μὲ γόνιμο τρόπο ὄλους ἐκείνους καὶ ἐκείνες πού τὸν συναναστράφηκαν. Γεννημένος ἀπὸ μητέρα Γαλλίδα, γνώρισε καὶ ἀγάπησε ἀπὸ νέος τὴ γαλλικὴ γραμματεία. Θέλησε νὰ μεταφτεύσει στοὺς νεώτερους τοὺς καρπούς ἐκείνους πού εἶχε ὁ ἴδιος ἀποκομίσει ἀπὸ τὴν τέχνη, τὴν ποίησι, τὸν στοχασμό. Ὅρισε λοιπὸν τὸν ζωτικὸ του χώρο καὶ ἔδρασε ἐπαγγελματικὰ παραδίδοντας ἰδιαίτερα μαθήματα γαλλικῆς γλώσσας. Ἡ ἐνασχόλησή του μὲ τὰ γράμματα δὲν τὸν ἐμπόδισε στὸν ἑλληνοἰταλικὸ πόλεμο νὰ καταταγῆ μαζί μὲ ἄλλους στὸν στρατό, στὸ σῶμα τῶν ἀγύμναστων ἐθελοντῶν.

Μέσα ἀπὸ τὰ *Τετράδια Ἡμερολογίου* τοῦ Γιώργου Θεοτοκά¹ παίρνομε μιὰ εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, τοῦ ἐπιλοχία Θοιβιδόπουλου.

2 Δεκεμβρίου 1940

... Εἶμαι τυχερὸς μὲ τὸν ἐπιλοχία. Λέγεται Θοιβιδόπουλος, εἶναι φίλος τῶν Merlier, πολὺ πολιτισμένος καὶ εὐγενέστατος, κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ μᾶς ἐνκόλυνει τὰ πράγματα ...

1. Γιώργος Θεοτοκάς, *Τετράδια Ἡμερολογίου 1939-1953*, πρόλογος Μάρκ Μαζάουερ, εἰσαγωγή-ἐπιμέλεια Δημήτρης Τζιόβας, Ἀθήνα³ 2005, σσ. 211, 222, 227-228.

3 Δεκεμβρίου 1940

... Ένδιαφέρουσα συζήτηση με τὸν ἐπιλοχία μου, πού εἶναι, ὅπως βλέπω, ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων ...

21 Δεκεμβρίου 1940

... Ἐπίκειται ἡ ἀποστολή στήν Ἀλβανία τοῦ Θοιβιδόπουλου. Λυπούμαστε ὅλοι πού θά φύγει ...

30 Δεκεμβρίου 1940

... Ὁ Θοιβιδόπουλος μετατέθηκε στὸ σύνταγμα Δωδεκανησίων. Πέρασα τή βραδιά μαζί του καί με τὸν Levesque, πού παρακολοῦθε τὸν πόλεμο ἀπὸ τὶς Σπέτσες.

Μεταπολεμικά, παράλληλα με τὴν ἐπαγγελματικὴ του θητεία στὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ὅπως τὴν ἔλεγον τότε, συνεργάστηκε με φαντασία καί γνώση με τοὺς μαθητὲς καί τὶς μαθήτριές του. Ὡς δάσκαλος κινήθηκε ἔξω ἀπὸ τοὺς τυπικούς κανόνες πού ἐπέβαλλαν μιὰ δεοντολογία γιὰ τὴν *ex cathedra* μεταφρὰ τῆς γνώσης. Ἀσφαλῶς ἡ ἰδιοσυστασία του δὲν ἦταν ἐκεῖνη τοῦ ἀνθρώπου τῶν ἀμφιθεάτρων. Τὶς μικρὲς αἰθουσες τῶν λίγων τετραγωνικῶν ἐκείνης τὶς μετέτρεπε σὲ μεγάλες. Ἡ ἀντισυμβατικὴ ἀποψή του γιὰ τὴ διδασχὴ ἐφαρμόστηκε σὲ στενὸ κύκλο διδασκομένων πού βρισκόνταν λίγο πολὺ στὸ ἴδιο μῆκος κύματος με τὸν δάσκαλο.

Στὰ χρόνια τῆς μετεμφυλιακῆς ἀκαμψίας καί τῆς πνευματικῆς πενίας ἐκεῖνος ἐπέλεξε τὴν κατ' οἶκον διδασκαλία καί κατέστησε τὸν ἰδιωτικὸ του χῶρο μιὰ ἀθηναϊκὴ ὄαση, μιὰ ἐλάχιστη νησίδα πολιτισμοῦ. Στάθηκε με τὸν τρόπο του ἕνας δημιουργός. Ἡ ἐκμάθηση τῆς ξένης γλώσσας δὲν στηρίχθηκε στὰ ἀνέμπνευστα σχολικὰ βιβλία: τὸ δικό του πρόγραμμα ἐμπεριείχε ἀκρόαση ἔργων κλασικῆς μουσικῆς, ξεφύλλισμα βιβλίων τέχνης, ἀπαγγελία ποιημάτων. Ἀκόμα καί τάσεις, ὅπως ὁ σουρεαλισμός, πού ποτὲ δὲν διδάσκονταν ἄλλοῦ, γίνονταν κτῆμα τῶν ἐφήβων με ὑλικὸ βιβλιογραφικὸ καί εἰκαστικὸ, πού ὁ ἴδιος παρῆγε ἀπλόχερα στοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ἄλλὰ ἡ παιδαγωγία δὲν περιοριζόταν σὲ μιὰ αἰσθητικὴ μόνον ἢ καλλιτεχνικὴ προσέγγιση τοῦ κόσμου καί ἡ γνώση δὲν ἦταν μιὰ παρωχημένη, ἀνεδαφικὴ γνώση. Ἐπιχειροῦσε νὰ φέρει τοὺς μαθητὲς του σὲ ἀμεση ἐπαφὴ με τὴ σύγχρονη κοινωνικὴ καί πολιτικὴ πραγματικότητα τῆς Γαλλίας, τῆς Εὐρώπης. Τοὺς προέτρεπε σὴν ἀνάγνωση ἐφημερίδων καί περιοδικῶν, πού προμήθευε ὁ ἴδιος – ὅπως λόγου χάρι τὸν *Nouvel Observateur* –, ἐντύπων δαπανηρῶν ἢ καί δυσεύρετων ἀκόμα τότε σὴν ἀγορά. Στάθηκαν τυχεροὶ ὅσοι διδάχθηκαν τὸ συντακτικὸ, τὴν προστακτικὴ, τὸ

ἀπαρέμφατο ἀπὸ ἐκεῖνον, μὲ τὴν ἐπίγνωση πὼς ὄλα τούτα δὲν συνιστοῦσαν αὐτοσκοπὸ ἀλλὰ μόνον ἓνα ὄχημα πὸν θά τοὺς βοηθοῦσε νὰ ἐξερευνήσουν ἄλλες γαῖες πιὸ μακρινές καὶ ἐκεῖ νὰ βροῦν τοὺς ἀληθινούς, κρυμμένους θησαυρούς.

Γιατὶ ὁ Θοιβιδόπουλος ὡς δάσκαλος ὑπῆρξε ὄχι μόνον παραγωγὸς ἀλλὰ συμπαραγωγὸς τῆς γνώσης. Τὸ μάθημα τῆς γαλλικῆς γλώσσας θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ παρομοιαστεῖ μὲ τὴ γαλλικὴ μαγειρικὴ: τὰ ὑλικά βρισκονταν ἐκεῖ μπροστά, ἡ ἐστία θέρμανσης εἶχε ἐξασφαλιστεῖ – ἦταν τὸ πάθος τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴ δουλειά του –, δὲν ἔμενε παρὰ ἡ ἐνεργοποίηση τοῦ μαθητῆ-συνομιλητῆ γιὰ τὴν κατάρκτηση τοῦ γνωστικοῦ πεδίου καὶ τὴν κριτικὴ ἀποτίμησή του – μιὰ διαδικασία ἀνοιχτή. Σήμερα θὰ λέγαμε ὅτι παρὰ τὸ γεγονός ὅτι στὴ διδασκαλία ὑπῆρξε εἰσηγητῆς τῆς νεωτερικότητος, στὸν ἀτομικὸ του βίῳ λειτούργησε ὡς ἓνας παλαιᾶς κοπῆς στοχαστῆς: ὡς γνήσιος ἐραστῆς τῆς τέχνης πορευθῆκε μὲ τὴν αὐτοπειθαρχία, τὴν πνευματικὴ ἐντιμότητα καὶ τὴν ἀνιδιοτέλεια πὸν χαρακτήριζε ὀρισμένους ἀνθρώπους μιᾶς ἐποχῆς – ἐποχῆς πὸν ἀσφαλῶς δὲν στάθηκε χαρμόσυνη γιὰ ὄλους τοὺς ἐργάτες τοῦ πνεύματος. Ὁ ἴδιος σὲ ἓνα του ποίημα δίνει τὸ στίγμα:

*Εἴχαμε πάντα πρόχειρη στὴν καρδιά μας μιὰ μεστή περιόληψη τῆς ζωῆς
ριζωμένη στὴ βαθειὰ συναίρεση τοῦ δίκιου καὶ τῆς ὁμορφιάς [...]*

*Διαβήκαμε λιμούς, γνωρίσαμε ἀδικίες, μᾶς κνηγήσανε ἀδέσποτα σκυλιὰ
κι οἱ σφαίρες.*

Προδικτατορικά – ἀρχές δεκαετίας τοῦ ἐξήντα – δοκίμαζε τὶς ἀντοχές τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας μεταφράζοντας ὀρισμένα ἀποσπάσματα κειμένων πὸν δημοσιεῖθηκαν στὸ περιοδικὸ Ἐποχές – μεταξὺ ἄλλων τοῦ Montaigne, τοῦ Alexis de Tocqueville, τῆς Jacqueline de Romilly. Μεταδικτατορικά, στὴν ἀρχὴ τῆς δεκαετίας τοῦ ὀγδόντα, ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ ἡ ἀγαπημένη του σύντροφος Ἑλλῆ Στρομπούλη. Ἡ ἀπώλεια ἦταν μεγάλη. Τότε τύπωσε δύο πλακέτες ποιημάτων. Στὴν προμετωπίδα τῆς μιᾶς, τιτλοφορημένης «Δεξίωσις», παραθέτει μιὰ φράση τοῦ David Antin: «The presence of the dead is imaginery, the absence is real», ἐνῶ στὸ ἄλλο ἔργο του, τὴν «Πορφύρα», θὰ ἀνακαλέσει ἓνα στίχο τοῦ Saint John Perse (Alexis Leger) ἀπὸ τὰ *Amers*: «*Et contre la mort elle-même n'est-il que de créer?*». Σὲ χειρόγραφη ἀφιέρωση του τῆς ἴδιας πλακέτας σὲ φιλικὸ πρόσωπο, θὰ σημειώσει ἀναφερόμενος στὴν ἀποῦσα: «Γιὰ νὰ θυμᾶστε σὰν νεώτεροι μιὰ σπάνιας ἔντασης φωτεινὴ μορφή». Τὰ δύο ἔργα κυκλοφόρησαν ἐκτὸς ἐμπορίου. Στὴν προκειμένη περίπτωσι, ὁ ποιητῆς, πὸν ἐκφραζόταν πάντοτε σὲ χαμηλοὺς τόνους, μὲ τὴν κοινοποίηση τῆς ποιητικῆς συγκομιδῆς του θέλησε νὰ μοι-

ραστεί με στενούς του ανθρώπους τὸ βαρὺ πένθος. Οἱ στίχοι ἐπισφράγιζαν μιὰ σεμνὴ θητεία δεκαετιῶν στὰ γράμματα καὶ μαζί ἐλλειναν ἓνα κεφάλαιο τῆς ζωῆς του.

Τὰ κατορινὰ χρόνια ἐμφάνισε κάποια προβλήματα στὴν ὄραση. Ζοῦσε τὰ πράγματα τοῦ κόσμου μοναχικά, διανοητικά, σὲ ἀπόσταση, δίχως ὅμως αὐτὸ ἀκόμα νὰ ἀναιρεῖ τὴ μέθεξη. Σταδιακὰ ἀποτραβήχθηκε, οἱ συνομιλητὲς μετροῦνταν πλέον στὰ δάχτυλα τοῦ ἑνὸς χεριοῦ – δίχως νὰ πάψουν νὰ παραμένουν οἱ ἐκλεκτοὶ του. Τὸ ἴδρυμα Μέλπωσ καὶ Ὁκταβίου Μερλιέ ἐξακολουθοῦσε νὰ ἀντιπροσωπεύει, ἢ μᾶλλον νὰ συμβολίζει, ἓνα σταθερὸ σημεῖο ἀναφορᾶς γι' αὐτόν, διατήρησε μιὰν ἀτμόσφαιρα οἰκειότητος καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ τοῦ ἰδρύματος εἶχε πλέον ἀντικατασταθεῖ – οἱ ἐργαζόμενοι ἀνῆκαν πλέον σὲ ἄλλη γενιά –, ἐκεῖνος ἀκόμα καὶ στὰ ἄψυχα ἔβλεπε τὰ ἔμψυχα τοῦ ἀλλοτινοῦ καιροῦ. Μετὰ τὸ ἔτος 2002 ἔγινε δωρητὴς στὸν ἐρευνητικὸ ὄργανισμὸ τοῦ Κέντρου Μικρο-σισιατικῶν Σπουδῶν προσφέροντας ἓνα ποσὸ ἀπὸ τὸ ὑπέρημά του στὴ μνήμη τοῦ Φώτη Ἀποστολόπουλου καὶ τῆς Μαρίκας Στρομπούλη-Ἀποστολοπούλου, ἀνθρώπους μὲ τοὺς ὁποίους συνδεόταν συγγενικά.

Δεκέμβριος 1940 – ΟΙ ΑΓΥΜΝΑΣΤΟΙ ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ

*Ὅρθιοι ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ: Δ. Γαλερίδης (δημοσιογράφος), Γ. Καρτάλης (πολιτικὸς), Δ. Θοιβιδόπουλος (φιλόλογος), Γ. Θεοδοκᾶς (συγγραφέας), Δ.[:] Συμεώνογλου (βιομήχανος), Κ. Μάγερ (δημοσιογράφος).
Καθιστοὶ ἀπὸ ἀριστερὰ πρὸς τὰ δεξιὰ: Β. Μαγκλιβέρας (βαρύντονος), Α. Κωνσταντάρας (ἠθοποιοὺς), Κ. Σάμιος (τενέρος), Ν. Τσαλίκησ (ἐμποροσ)
(ἀρχεῖο Λιλῆσ Κ. Ἀλιβιζάτου).*

Τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ μάτια του τὸν πρόδωσαν. Ἐξησε, γιὰ κάποιον διάστημα, στὸ βαθὺ σκοτάδι.

Ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ εὐγένεια, ἡ ἀκεραιότητα, πὺν χαρακτηρίζαν ὀλόκληρη τὴν πορεία του, τὸν συνόδεψαν ὡς τὸ ἔσχατο στάδιο – ἰδίως τότε. Ἐφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ στίς 9 Μαρτίου 2006. Ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ εὐγένεια, ἡ ἀκεραιότητα – λέξεις μὲ πολλὲς συνηγήσεις καὶ πολλὰ νοήματα – θὰ παραμείνουν ἀνεξίτηλες καὶ θὰ μᾶς τὸν θυμίζουν γιὰ πάντα.

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ